

Antibioticagebruik bij bio-geiten erg laag

In de biologische geitenhouderij worden antibiotica alleen curatief ingezet; dit gebruik wil de sector verder reduceren. Veehouder en dierenarts spelen daarin een belangrijke rol. Om te kunnen werken aan het terugdringen van het antibioticagebruik, moeten veehouders proactief aan de slag. Een eerste stap is een helder overzicht creëren van het antibioticagebruik op bedrijfsniveau. Biologische geitenhouders in het Bedrijfsnetwerk biologische geiten- en schapenzuivel gingen hiermee aan de slag.

Jan-Paul Wagenaar en Nick van Eekeren
Louis Bolk Instituut

Sinds 2009 stelt de Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa) streefwaarden vast voor het antibioticagebruik in de verschillende dierlijke sectoren. Deze streefwaarde wordt uitgedrukt in Dag-Doseringen per Dier Jaar (DD/DJ). De DD/DJ geeft op bedrijfsniveau het aantal dagdoseringen met een antibioticum per gemiddeld aanwezig productiedier in een kalenderjaar weer. Om de verschillende antibiotica bij elkaar op te kunnen tellen, wordt door de apotheek van de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht per diersoort een tabel opgesteld. Deze tabel bevat informatie over behandeling, dosering en werkzame stof van de verschillende antibioticaproducten die voorgeschreven kunnen worden. De informatie in deze tabel is samengesteld door experts en afgestemd met praktiserende dierenartsen die ervaring met een bepaalde diergroep hebben. Voor de varkens-, runder-, kalver- en pluimveehouderij waren deze tabellen reeds goed uitgewerkt beschikbaar. Voor de geitenhouderij was dit niet het geval, maar in maart 2012 is de eerste versie van de middelen-tabel voor geiten beschikbaar gekomen. Het is de bedoeling dat deze tabel de komende tijd waar nodig verder aangescherpt wordt.

Aan de slag in studieclubs

Deelnemers aan het Bedrijfsnetwerk biologische geiten- en schapenzuivel zijn begin 2012 aan de slag gegaan met het in kaart brengen van hun antibioticagebruik. Antibioticagebruik kan het objectiefst in kaart worden gebracht op basis van de dierenartsrekening. Per bedrijf werden de dierenartsrekeningen van de periode 2009-2011 opgevraagd. Daarnaast werd in kaart gebracht hoeveel

melkgeiten, jaarlingen en lammeren er gemiddeld per bedrijf per jaar aanwezig waren in dezelfde periode. Alle gegevens werden verwerkt in een database. Op basis van de bovengenoemde middelen-tabel voor geiten werden de DD/DJ berekend. De resultaten werden in drie verschillende studiegroep-bijeenkomsten besproken met de geitenhouders. Naast aandacht voor de DD/DJ stond de individuele aanpak en ervaring van de deelnemers centraal.

Gemiddelde antibioticagebruik op 1,30 DD/DJ

In tabel 1 staan de gemiddelde DD/DJ in de periode 2009-2011 voor de sector als geheel. Daarnaast is ook de opsplitsing gemaakt naar bedrijfs-grootte en jaar. Naast de DD/DJ worden ook het toegediende percentage kritieke antibiotica (fluoro)quinolonen, cephalosporinen derde of vierde generatie en macroliden/lincosamiden) weergegeven. Indien deze middelen in gecombineerde producten voorkwamen, werden ze niet als kritieke antibiotica meeberekend. Een aantal gebruikte producten is niet in de middelentabel voor geiten opgenomen, zoals oogzalf en een aantal uierinjectoren (alleen geregistreerd voor runderen). Ook CTC-spray is buiten de middelentabel gelaten. Het gebruik van CTC-spray wordt op bedrijfsniveau echter wel bijgehouden en apart vermeld omdat het antibiotica bevat. Het gemiddelde aantal DD/DJ voor alle bedrijven in de periode 2009-2011 komt uit op 1,30. Ter vergelijking: in de melkveehouderij was het landelijke gemiddelde 6,4 DD/DJ in 2010, voor biologisch lag dit ongeveer op 1,9 DD/DJ. Indien opgesplitst naar bedrijfs-grootte blijkt dat bedrijven met 50-190 melkgeiten respectievelijk 58 en 73 procent minder antibiotica gebruiken ten opzichte van de middelgrote en grote bedrijven. Een belangrijke vaststelling is dat de verschillen binnen bedrijfs-groottes-categorie groter

BETERE REGISTRATIE

Slechts enkele geitenhouders hadden een volledig inzicht in het antibioticagebruik.

Foto: Henk ten Have

Tabel 1

Antibioticagebruik op de bedrijven (gewogen gemiddelden)

	Bedrijven	Geiten	DD/DJ gemiddeld	min	max	% Kritieke AB	% Overige AB
Overall							
Periode 2009-2011	16	20.383	1,30	0,04	4,71	26	74
Bedrijfs-grootte							
50-199 melkgeiten	4	1.192	0,42	0,04	2,23	52	48
200-499 melkgeiten	5	5.999	1,01	0,13	3,07	40	60
>500 melkgeiten	7	13.192	1,51	0,24	4,71	21	79
Jaar							
2009	13	5.819	1,07	0,04	3,52	40	60
2010	15	7.000	1,60	0,04	4,71	20	80
2011	16	7.564	1,19	0,04	2,84	24	76

zijn dan de verschillen ertussen. Er valt hier dus nog winst te boeken.

Een kwart van de gebruikte middelen behoort tot de kritieke antibiotica. Dit aandeel ligt relatief hoger bij kleine en middelgrote bedrijven. Kijken we naar de ontwikkeling van de DD/DJ in de afzonderlijke jaren, dan is een lichte schommeling zichtbaar. De DD/DJ blijft in alle jaren acceptabel en het aandeel kritieke antibiotica lijkt dalende te zijn.

Middelen top 7

In tabel 2 is de top 7 van de gebruikte middelen met de grootste bijdrage aan de DD/DJ gegeven. Deze 7 middelen zijn goed voor ruim 60 procent van de totale dagdoseringen op biologische geitenbedrijven in de periode 2009-2011.

Kijken we naar de manier van toediening van de middelen, dan blijkt dat 65 procent via injectie en 34 procent oraal wordt toegediend. Oraal toegediende antibiotica kunnen grofweg worden toegerekend aan lammeren. Op basis van deze resultaten én de toelichting van de geitenhouders wordt geschat dat minimaal een derde van de antibiotica niet bij de melkgeiten gebruikt wordt. Verder bleek dat ampicillan 20 procent qua aantal ml veel gebruikt werd, maar in de DD niet hard doortelt. Daartegenover staat CTC-spray dat op basis van werkzame stof hard doortelt in de DD. Omdat dit niet rijmt met het aantal geiten wat een veehouder gemiddeld met een bus CTC kan behandelen, is er officieel voor gekozen CTC niet mee te tellen, maar wel het gebruik (uitgedrukt in bussen van 211 ml) te vermelden. Op 8 van de 16 bedrijven werden in de periode 2009-2011 in totaal 47 bussen CTC gebruikt, gemiddeld 2,9 bussen per bedrijf per jaar.

Bewustwording belangrijk

De hier beschreven activiteit lijkt een herhaling van

Tabel 2

Top 7 gebruikte middelen

	Naam middel	Kritiek/Overig	Toediening	Percentage
1	Excenel RTU, 1 ml	K	p	17.12
2	Oxytetracycline HCl, 1 g	O	o	11.73
3	Colistine-sulfaat 4%, 1 g	O	o	9.08
4	Alamycine LA, 1 ml	O	p	8.12
5	Neopen, 1 ml	O	p	5.61
6	Amo-colmix WO, 1 g	O	o	5.42
7	Draxxin, 1 ml	K	p	4.03

zetten en iets wat veehouder en dierenarts anno 2012 reeds geregeld hebben. Tijdens de bijeenkomsten bleek echter dat slechts een paar veehouders goed inzicht hadden in hun antibioticagebruik. De manier waarop dierenartsenpraktijken hun overzicht en rekening aan veehouders aanbieden varieert enorm en is een aantal gevallen voor verbetering vatbaar. Naast de rekening kunnen dierenartsen voor de feedback naar veehouders ook gebruik maken van de antibioticadatabase die ze verplicht bij moeten houden. Ook in deze moet nog een slag gemaakt worden. De verwachting is dat dit de komende tijd voortschrijdend zal plaatsvinden. Veehouders geven aan dat zij de voorgeschreven antibiotica slechts ten dele gebruiken: een deel wordt weggegooid en in een enkel geval kunnen gesloten verpakkingen teruggeven worden. Het lijkt nuttig aandacht te schenken aan registratie van niet-gebruikte middelen, hoeveelheden per verpakking en terugnamebeleid van de dierenarts.

Meer aandacht pasgeboren lammeren

Met een gemiddelde DD/DJ van 1,30 en de inschatting dat minstens een derde van het antibiotica-

gebruik in de opfok gebruikt wordt, kan geconcludeerd worden dat de biologische geitenhouderij qua antibioticagebruik goed scoort. Tot op heden zijn er geen gegevens van antibiotica-gebruik bij gangbare melkgeiten bekend. Onder 'Zicht op gezonde dieren' loopt wel een activiteit waarbij antibioticagebruik in kaart gebracht wordt. Individuele veehouders kunnen hun antibioticagebruik verder terugdringen door veel aandacht te besteden aan de pasgeboren lammeren (biest, huisvestingssysteem/klimaat, voorkomen van diarree, goede kwaliteit strooisel, stallogistiek). Veehouders gaven aan dat het terugdringen van medicijngebruik bij melkgeiten begint met goed basismanagement, met name voeding, beter kijken en goed voorbereid zijn op het aflammerseizoen (inclusief stukje reflectie op het voorgaande jaar). En natuurlijk een goede aanpak en afspraken met de dierenarts. Vanaf 2012 zijn een aantal kritieke antibiotica niet langer of alleen in uitzonderlijke gevallen toegestaan voor gebruik in de dierhouderij. Het lijkt daarom zinvol om het antibioticagebruik op biologische melkgeitenbedrijven in 2012 verder te monitoren om te zien of de trend naar beneden doorzet.